

et Indbyggerantal mellem 500,000 — 100,000 figurerer som en rund Plet; det samme er Tilfældet med Byer under 100,000 Indbyggere, kun er Pletten her mindre. Endelig angives Byer under 40 — 50,000 med ganske smaa Prikker, som dog ses tydeligt paa nært Hold. Denne Fremgangsmaade har f. Eks. medført, at Norge og Sverrig har faaet en Del af deres Byer med; men at kun Kristiania, Stockholm og Gøteborg falder stærkt i Øjnene.

N. Filskov.

Walter Bartels: Die Gestalt der deutschen Ostseeküste. Af: Geographische Arbeiten, herausg. v. Dr. Willi Ule. I. Stuttgart, 1908. (128 S.)

Giver en meget fuldstændig Systematik af de forskellige Kystformer, idet der ikke alene tages Hensyn til det horisontale Billede, som umiddelbart ses paa Kortet, men ogsaa til det vertikale, som viser sig i Kystens større og mindre Stejlhed paa de forskellige Steder; desuden behandles ogsaa indgaaende de genetiske Forhold, d. v. s. de forskellige geologiske Kræfter, som har været i Virksomhed ved Udformningen af Kysttyperne. Afhandlingen har vel i sig selv nærmest lokal Betydning, men fortjener dog ogsaa at kendes af geografisk interesserede her i Landet, hvor vi er i Besiddelse af alle de samme Typer, som vi paa Grund af manglende Ord i Sproget næppe gør tilstrækkelig Forsøg paa at holde ude fra hverandre. Mens de forskellige tyske Ord for Indskæringer: Förde, Bodden, Liman, Rundbucht og Haff, lader sig nogenlunde holde ude fra hverandre, baade formelt og genetisk (der kunde dog ønskes en noget bestemtere Afgrænsning af Förde og Liman, end det er sket i den foreliggende Afhandling) har vi her væsentlig kun to Ord, af hvilke „Bugt“ nærmest svarer til „Rundbucht“, men „Fjord“ maa erstatte de fire andre. Ord som „Dobbeltkyst“ (Bodden og Haffe) og „Enkeltkyst“ (de andre Kystformer) kunde maaske ogsaa passende anvendes paa Dansk.

I en almindelig Indledning angiver Ule Principerne for de hermed paabegyndte „Geographische Arbeiten“, nemlig at gøre sine Elevers Arbejder lettere tilgængelige for en større Kres og ved Hjælp af dem at bidrage til at fastslaa Geografiens Omfang, idet denne Videnskab let staar i Fare for at bevæge sig ind paa en Mængde andre Discipliners Omraader, hvis man ikke sørger for kun at behandle de forskellige Fænomener paa Jorden i deres indbyrdes Vekselvirkning. (Det forekommer i øvrigt Ref., at den foreliggende Afhandling netop ikke

særlig burde henhøre under Geografien, da den ikke paa noget Punkt gaar ud over en lokalt beskrivende, geologisk Afhandlings Rammer).

O. B. Bøggild.

Bruno Hammermüller: Laaland-Falster. Entwicklung des Bodenreliefs, Stromtäler und Küstenbildung; Inaug. Diss. Leipzig, 1907 (133 S. m. 10 Fig., Profiler og 1 Kort.)

Det hører til Sjældenhederne, at en Doktordisputats fra et saa fjærntliggende Sted som Leipzig har til Emne en geologisk-geografisk Beskrivelse af et dansk Omraade og særlig, naar det, som her er Tilfældet, gives en fuldstændig Beskrivelse af vedkommende Landsdels geologiske Udvikling gennem Tiderne, en Landsdel, som man her hjemme kun i meget ringe Grad har gjort til Genstand for Undersøgelse. Efter en Gennemgang af den kvartære Undergrunds Beliggenhed, som oplyses ved en Mængde, ikke tidligere offentliggjorte Boringer, gaar Forfatteren over til en Gennemgang af Isens Afsmeltningsperiode, i hvilken der udskilles fem forskellige Stadier for Israndens Beliggenhed, adskilte ved fire Perioder, i hvilke Isen har trukket sig hurtigt tilbage og derfor ikke efterladt sig videre Aflejringer. De fem Isrande, der forløber meget regelmæssigt fra VNV til ØSØ, giver sig tilkende ved forskelligartede Morænedannelser og er adskilte ved brede Dalstrøg, i hvilke Smeltevandsfloderne har løbet, som fra den nuværende Landoverflade kan forfølges ned under Havet, hvor de alle løber sammen i en stor Flod gennem Store Bælt. Hele dette Afsnit af Afhandlingen maa vistnok optages med al mulig Forsigtighed; naar man betænker, hvor overordentlig svagt fremtrædende Terrænforholdene er paa Laaland, synes det næsten umuligt at kunne konstatere en saadan Mængde Enkeltheder uden en overordentlig indgaaende Undersøgelse af Jordbundsforholdene, som Forfatteren ikke i den korte Tid, han har haft til Raadighed, har kunnet faa Lejlighed til at udføre. Paa Falster, hvor Terrænet er langt mere kuperet, synes de indtegnede Randmoræner endog at gaa i helt andre Retninger end de paa Generalstabskortene fremtrædende Bakkedrag.

Den sidste Del af Bogen indtages af en Gennemgang af Øernes Kystformer og Kystdannelse; ikke mange Provinser frembyder en saa stor Mængde Eksempler, baade paa mægtig Nedbrydning af Havet, til Dels ved store Stormfloder, og paa den anden Side paa Landindvinding, dels ad naturlig Vej og dels ved Inddigning. Det meste af hvad der er behandlet her, er jo ikke egentlig nyt, men har dog betydelig Interesse for danske Læsere, da

det giver en god sammenfattende Beretning af alle de herhen hørende Forhold. Naar hertil føjes de udmærkede Illustrationer af de forskellige Typer af Landskabsbilleder og Kystformer, kan Bogen, med den ovennævnte Reservation, anbefales til Læsning for dem, der har Interesse for vort Fædrelands Natur.

O. B. Bøggild.

Alaska. Ein Beitrag zur Geschichte nordischer Kolonisation. Von Professor Dr. H. Erdmann. Berlin. Dietrich Reimer. 1909. Oktav, 223 Sider, 68 Billeder og et Kort.

I Danmark har Interessen for arktiske Forhold og specielt for vor nordlige Koloni Grønland altid været stor. Dette gælder ikke blot, naar Talen er om Kortlægningen og den videnskabelige Udforskning af de arktiske Egne, men i de sidste Aar er der ogsaa vaagnet en Interesse for praktiske Formaal som Landenes Kolonisation og Udnyttelsen af deres Naturprodukter. Der er et enkelt arktisk Land, som i denne Henseende har mer end almindelig Interesse, nemlig Alaska, der i de sidste Ti-Aar har gennemgaaet en rivende Udvikling. Kendskabet til Alaska, hvis rige Guldforekomster har kastet en Æventyrets Glans over Landet, har dog hidtil kun været ringe herhjemme, og Hensigten med disse Linjer skal derfor være at henlede Opmærksomheden paa en for nylig udkommen Bog, som er vel egnet til at afhjælpe denne Mangel. Det er en Beretning om en Rejse, som i 1906 foretoges af den kendte Kemiker Professor Erdmann i Berlin, og det er ikke en i Dagbogsform holdt kedelig Rejsebeskrivelse med Opremsninger af uvæsentlige Data, men den former sig som en lærerig Skildring af de berejste Egne givet af en Mand med alsidige Interesser og udmærket Iagttagelsessevne. Hertil kommer, at Bogen er skrevet livligt og letlæseligt, og at den er udstyret med et fortrinligt Illustrationsmateriale.

Alaska er først og fremmest Guldlandet, og det var da ogsaa i Hovedsagen for at studere Guldforekomsterne og Udvindingsmetoderne at Professor Erdmann foretog sin Rejse. Dette maatte blive bestemmende for hans Rejserute, der blev lagt saaledes, at den kom til at gaa over de forskellige Centre for Guldvindingen. Fra Havnestaden Seattle ved Canadas Stillehavskyst gik Rejsen først med Skib langs med Skærgaardskysten til Byen Juneau i det sydøstlige Alaska. Her besøgte Forf. den bekendte Treadwell Mine, et meget stort og i teknisk Henseende meget fuldkomment Anlæg. Guldet forekommer her paa primært Leje sammen med

Kvarts og mau brydes ud af den faste Klippe paa lignende Maade som andre Malme. Den guldholdige Bjergart knuses, og Guld sammen med guldholdig Svovlkies udvindes ved Slæmning med Vand, der haves i rigelig Mængde. Treadwell Minen er det eneste større Foretagende i Alaska, hvor Brydningen af Guld paa primært Leje hidtil har kunnet betale sig. I alle de øvrige betydelige Gulddistrikter forekommer Guldet paa sekundært Leje i Grus, som er sorteret og afsat af Vand. Her har Naturen ved sit stadige Arbejde igennem Aartusinder baade besørget Sprængningen og Sonderdelingen af den faste Bjergmasse og tillige foretaget den første Sortering af Materialet efter Vægtfylden, saa at Gulddindholdet findes koncentreret i Grusaflejringerens nederste Lag. Det følger heraf, at saadanne Forekomster ikke blot som Regel er langt rigere end de primære, men at de desuden byder den Fordel, at man forholdsvis let og med stor Nøjagtighed forud kan bestemme hele Lejets Gulddindhold. Naar Treadwell Minen ikke desto mindre giver et godt Udbytte, ligger dette i Hovedsagen i Stedets gode og lette Forbindelse med Omverdenen, der betinger forholdsvis lave Priser paa alle indførte Nødvendighedsartikler og derved ogsaa — efter Alaska Forhold — lav Arbejds løn.

Fra Skagway, en lille By, som ligger ved den inderste Ende af den Fjord, der fra Juneau strækker sig videre nordpaa ind i Landet, fortsattes Rejsen til Lands til det saakaldte Yukon Territorium, der tilhører Canada, og som ligger omkring den øvre Del af den store Yukon Flod. Det første Stykke af Vejen — fra Skagway til White Horse — tilbagelægges nu med Jærnbane. Den følger den samme Vej, som Guldgraverne for 10 Aar siden, da Klondyke-Guldfeberen var paa sit højeste, maatte vandre til Fods endog midt om Vinteren over den snedækte Bjærgkæde, som danner Vandskellet imellem Stillehavskysten og Yukon Floden, der løber i en mægtig Bue udenom Sydkystens høje Bjærgland til Beringshavet. Utallige vare de Lidelser, som Guldgraveren maatte døje for at naa frem til Guldegnene tids nok til at kunne drage Fordel af Sne-smeltningstidens rigelige Vandforsyning til Udvaskning af Guldet. Nu rejser man som sagt med Jærnbane til White Horse, og herfra gaar Turen videre med Floddamper ned ad Yukon Floden f. Eks. til Dawson, der er den betydeligste By i Yukon Territoriet og ligger paa det Sted, hvor Klondyke Floden munder ud i Yukon. Det fortjener at nævnes, at Yukon Floden paa hele Strækningen fra White Horse, der ligger 635 M. over Havet, og til Beringshavet besejles af Dampere, uden at det er nødvendigt et eneste Sted at benytte